

TADEUSZ BIERKOWSKI
WSP w Bydgoszczy

ROZWÓJ I DZIAŁALNOŚĆ ZAKŁADU PEDAGOGIKI KULTURALNO–OSWIATOWEJ

W Wyższej Szkole Pedagogicznej w Bydgoszczy kształcenie pracowników upowszechniania kultury rozpoczęto w 1973 roku. W ramach studiów pedagogicznych wyodrębniono kilka specjalności, w tym także specjalność w zakresie pedagogiki kulturalno–oświatowej. W pierwszym roku rekrutacja na pedagogikę kulturalno–oświatową w systemie 4–letnim odbywała się na studia dzienne i zaoczne, a od 1975 roku także eksternistyczne. Studia eksternistyczne w Uczelni po kilku latach zostały zaniechane, ostatnią rekrutację przeprowadzono w roku akademickim 1980/81.

1. Organizacja i rozwój Zakładu Pedagogiki Kulturalno–Oświatowej

Zakład Pedagogiki Kulturalno–Oświatowej powstał w 1975 roku, a więc w dwa lata po pierwszym naborze studentów tej specjalności. Zakład powstał z przekształcenia Zakładu Technologii Kształcenia powstałego w roku akademickim 1973/74 pod kierownictwem doc.dra Janusza Rulki oraz po włączeniu Zakładu Zajęć Praktyczno–Technicznych istniejącego od roku akademickiego 1969/70 pod kierownictwem mgra Zdzisława Załochy. Zakład pod kierownictwem doc.dra Janusza Rulki pierwotnie przyjął nazwę – zgodnie z funkcjami dawnych zakładów oraz nowymi potrzebami – Zakład Pracy Kulturalno–Oświatowej i Środków Masowego Oddziaływania. Nowa jednostka naukowo–dydaktyczna została dobrze wyposażona w sprzęt techniczny i audiowizualny odpowiadający specjalizacji pedagogiki kulturalno–oświatowej. Zmodernizowano sale ćwiczeniowe i pracownie technicznych środków nauczania wraz z podręcznym laboratorium fotograficzno–filmowym, a w latach następnych utworzono studio telewizyjne z salą audiowizualną z zapleczem technicznym. W 1976 roku zorganizowano na użytek zajęć fakultatywnych pracownię plastyczną, a w 1977 roku kolejną pracownię metodyki i diagnozowania potrzeb kulturalnych. W pracowni tej zgromadzono pokaźną ilość pomocy dydaktycznych i metodycznych do diagnozowania, planowania i metodyki pracy kulturalno–oświatowej regionu.

Stworzona baza dydaktyczna, a zwłaszcza pracownie i laboratoria, służyły do praktycznego przygotowania studentów do przyszłej pracy zawodowej. W zakładzie od roku akademickiego 1975/76 do programu nauczania wprowadzono zajęcia dodatkowe, tzw. „zajęcia fakultatywne” o charakterze umiejętności praktycznych z wybranej dziedziny sztuki: plastyki, fotografii i filmu, turystyki i organizacji wypoczynku oraz teatru amatorskiego. Początkowo zajęcia te realizowano w wymiarze 150 godzin w każdej specjalizacji, a w latach następnych – od 1979 w wymiarze 180 godzin. Każdy student od drugiego roku wybierał jeden z proponowanych zajęć fakultatywnych i realizował program w ciągu dwu lat (na II i III roku studiów). W wyniku realizacji zajęć fakultatywnych: fotograficzno–filmowych, plastyki i teatru, studenci prezentowali swój dorobek w formie wystaw i imprez zorganizowanych na terenie uczelni oraz zakładów pracy i placówek kultury.

W latach 1980/81 w ramach podjętej reorganizacji na Wydziale Pedagogicznym – wbrew interesom i woli kierownictwa Zakładu Masowego Oddziaływania przeprowadzono wiele istotnych zmian. W pierwszej kolejności uległa likwidacji pracownia plastyczna. W kolejnym roku z zakładu wyłączono pracownię technicznych środków nauczania wraz z laboratorium

fotograficzno—filmowym. Zakład utracił podstawową bazę dydaktyczną do realizacji zajęć praktycznych z plastyki i fotografiki. Ponadto Zakład przeniesiono do innych pomieszczeń, w wyniku czego uległa likwidacji ostatnia pracownia metodyki i diagnozowania potrzeb kulturalnych. Dyskutowano także nad możliwością włączenia zakładu do innych jednostek naukowo—dydaktycznych wydziału. Należy przypuszczać, że realizacja owych zamiarów byłaby początkiem likwidacji specjalizacji. Po wyłączeniu z zakładu pracowni technicznych środków nauczania wraz z laboratorium fotograficzno—filmowym, zmieniono nazwę odpowiadającą zakresowi organizacyjnemu i naukowemu na Zakład Pedagogiki Kulturalno—Oświatowej.

Przejście na 5—letni tok studiów stworzyło możliwość wprowadzenia zajęć fakultatywnych z wybranych dziedzin sztuki dających szansę uzyskania dodatkowych kwalifikacji o charakterze instruktorskim. Od 1985/86 roku wprowadzono zajęcia fakultatywne w wymiarze 450 do 490 godzin. Zajęcia te wprowadzono obligatoryjnie dla każdego studenta studiów dziennych.

2. Rozwój kadry naukowo—dydaktycznej

Rozwój kadry, a zwłaszcza jej liczby, uwarunkowany był dwoma czynnikami: a) wielkością naboru studentów na studiach dziennych, b) stanem organizacyjnym pracowni jako ogniw dydaktycznych przeznaczonych do realizacji zajęć fakultatywnych. Organizatorem Zakładu był doc.dr Janusz Rulka, pełniący jednocześnie funkcję prodziekana Wydziału Pedagogicznego, a od października 1975 r. funkcję prorektora. Do Zakładu przeszli pracownicy włączonego Zakładu Zajęć Praktyczno—Technicznych: mgr Zdzisław Załocha, dr Piotr Sipowicz oraz technik Tadeusz Morawski i laborant do laboratorium fotograficzno—filmowego Czesław Wiewióra. Z zewnątrz Uczelni w zakładzie zostali zatrudnieni dr Tadeusz Bierkowski i mgr Renata Uzarska—Bielawska. W latach następnych do zakładu przyszli dr Barbara Janiszewska—Mincer i mgr Izabella Potocka oraz w wymiarze 1/2 etatu metodycy pracy kulturalno—oświatowej mgr Wanda Szkulmowska i mgr Czesław Kościecha.

W roku akademickim 1977/78 w Zakładzie zostali zatrudnieni pierwsi absolwenci pedagogiki kulturalno—oświatowej, w tym: na stanowisku asystenta mgr Zbigniew Korsak i laboranta z zakresu fotografiki i filmu mgr Andrzej Obiała. W kolejnym roku akademickim na stanowisku asystenta zatrudniono także absolwenta mgr Jerzego Modrzewskiego. Natomiast z Zakładu odeszli: mgr Izabella Potocka i laborant Czesław Wiewióra. W roku 1979 na stanowisku asystenta zatrudniona została mgr Ewa Bełka. Stan zatrudnienia osiągnął 10 osób, w tym na etatach pracowników naukowo—dydaktycznych 8 osób, a na etatach technicznych 2 osoby oraz dodatkowo 2 osoby w wymiarze 1/2 etatu do zajęć z metodyki pracy kulturalno—oświatowej. Ponadto kilka osób współpracowało z zakładem na godzinach zleconych w ramach realizacji zajęć fakultatywnych. Byli to pracownicy różnych instytucji kultury z terenu Bydgoszczy.

W roku akademickim 1979/80 oraz 1980/81 w ramach podjętej reorganizacji struktury Wydziału Pedagogicznego, z Zakładu Pedagogiki Kulturalno—Oświatowej i Środków Masowego Oddziaływania zabrano pracownię plastyczną, a jej opiekunka mgr Renata Uzarska—Bielawska przeszła do Instytutu Nauczania Początkowego i Wychowania Przedszkolnego. Wyłączono także z zakładu pracownię technicznych środków przekazu wraz z laboratorium fotograficzno—filmowym. Odeszli z zakładu także pracownicy tej pracowni: dr Zdzisław Załocha, mgr Jerzy Modrzewski, technik Tadeusz Morawski i laborant fotografik mgr Andrzej Obiała. Uczelnia zrezygnowała także z zatrudnienia metodyków pracy kulturalno—oświatowej pracujących w wymiarze 1/2 etatu: mgr Wandy Szkulmowskiej i mgr Czesława Kościechy.

W ramach rotacji odszedł z Zakładu i Uczelni dr Piotr Sipowicz.

Z początkiem roku 1981 Zakład został zredukowany do 5 osób. Należało więc odbudować kadre, zwłaszcza w grupie młodszych pracowników naukowych. W 1981 roku z Katedry Pedagogiki Społecznej przeszedł do zakładu wychowawca mgr Andrzej Jankowski. W kolejnym roku na stanowisko asystenta została zatrudniona nasza absolwentka mgr Aleksandra Siwołowska, jednak z powodu trudności mieszkaniowych po roku pracy wróciła do rodzinnego miasta Węgorzewa. W następnych latach w wyniku rotacji odeszli: w 1984 mgr Andrzej Jankowski, a w 1985 mgr Ewa Bełka.

Pewna stabilizacja kadry w Zakładzie nastąpiła po 1985 roku. Przyjęto w 1983 roku mgr Hannę Serwińską na etat asystenta – absolwentkę pedagogiki kulturalno–oświatowej. W roku następnym na stanowisko asystenta zatrudniono mgr Bognę Wojciechowską, absolwentkę kulturoznawstwa Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz w 1985 mgr Małgorzatę Mazurkiewicz – także naszą absolwentkę. Od 1 stycznia 1988 roku na stanowisku st. asystenta rozpoczął pracę mgr Aleksander Jankowski, a od 1 września tegoż roku na stanowisku asystenta mgr Halina Guzy. Doc.dr hab. Barbara Janiszewska–Mincer, ze względów osobistych z dniem 1 października 1988 roku przeszła do pracy w WSP w Zielonej Górze. Odejście doc.dr hab. Barbary Janiszewskiej–Mincer – długoletniego pracownika – znacznie osłabiło Zakład Pedagogiki Kulturalno–Oświatowej.

Zakład nie posiada pełnej obsady kadrowej. Toteż do realizacji programu jesteśmy zmuszeni zatrudniać wielu specjalistów. Od 1986 roku ponownie zatrudniono w wymiarze 1/2 etatu mgr Wandę Szkulmowską do realizacji metodyki pracy kulturalno–oświatowej, a od 1 października 1987 roku rozpoczął pracę w wymiarze 1/2 etatu dr Grzegorz Kaczmarek. Doc.dr hab. Barbara Janiszewska–Mincer, w celu zakończenia realizowanych zadań, została zatrudniona na drugim etacie. Także od 1 października 1988 roku w wymiarze 1/2 etatu rozpoczął pracę doc.dr hab. Jan Żebrowski.

W ciągu 14 lat w Zakładzie Pedagogiki Kulturalno–Oświatowej było zatrudnionych na pełnym etacie w różnym okresie ogółem 20 osób. Wśród nich dwie: doc.dr hab. Janusz Rulka i doc.dr hab. Tadeusz Bierkowski pracują nieprzerwanie w ciągu całego okresu. Doc. dr hab. Barbara Janiszewska–Mincer była pracownikiem w latach 1976–1988. Wieloletnim pracownikiem jest nasz absolwent dr Zbigniew Korsak zatrudniony od 1977 roku. Stan zatrudnienia w latach 1975–1989 zawiera zestawienie w Tabeli 1.

Rok akademicki 1988/89 Zakład Pedagogiki Kulturalno–Oświatowej rozpoczął w następującym składzie:

– zatrudnieni na pełnym etacie,	
dr hab. Tadeusz Bierkowski	docent
dr hab. Janusz Rulka	docent
dr Zbigniew Korsak	adiunkt
mgr Hanna Serwińska	st. asystent
mgr Bogna Wojciechowska	st. asystent
mgr Małgorzata Mazurkiewicz	st. asystent
mgr Aleksander Jankowski	st. asystent
mgr Halina Guzy	asystent

– zatrudnieni na drugim etacie:	
dr hab. Barbara Janiszewska–Mincer	docent – drugi etat
dr hab. Jan Żebrowski	docent – 1/2 etatu
dr Grzegorz Kaczmarek	st. wykładowca – 1/2 etatu
mgr Wanda Szkulmowska	st. wykładowca – 3/4 etatu

W okresie od 1975 do 1988 roku rozwój naukowy pracowników zakładu przedstawiał się następująco. W 1975 roku doc.dr Janusz Rulka uzyskał stopień doktora habilitowanego. W roku 1977 mgr Zdzisław Załocha obronił rozprawę doktorską. Dr Tadeusz Bierkowski w 1982 uzyskał stopień doktora habilitowanego oraz dr Barbara Janiszewska—Mincer doktora habilitowanego w 1986 roku. Studia podyplomowe w zakresie etnografii na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu ukończyła w 1985 roku mgr Hanna Serwińska. W czerwcu 1987 roku mgr Zdzisław Korsak obronił rozprawę doktorską, a od 1 października asystentki mgr Hanna Serwińska, mgr Bogna Wojciechowska i mgr Małgorzata Mazurkiewicz zostały przeszerogowane na stanowisko starszego asystenta.

Pracownicy zakładu na terenie Uczelni pełnili w okresie od 1975 do 1988 roku szereg funkcji. Doc.dr hab. Janusz Rulka od września 1975 pełnił funkcję prodziekana Wydziału Pedagogicznego, a od 1 września 1975 do 1980 roku prorektora do Spraw Nauki i Współpracy z Zagranicą. W okresie od powstania Zakładu do 31 grudnia 1985 roku był jego kierownikiem. Zrezygnował z pełnienia funkcji ze względu na stan zdrowia. Doc.dr hab. Tadeusz Bierkowski od października 1976 do marca 1979 roku pełnił funkcję wiceprezesa ZNP na Uczelni, w latach 1977—1980 zastępcy dyrektora Instytutu Pedagogiki i Psychologii, a od 1 września 1984 roku do 31 sierpnia 1987 roku funkcję prodziekana do Spraw Studiów dla Pracujących na Wydziale Pedagogicznym. Od 1 stycznia 1986 roku pełni funkcję kierownika Zakładu Pedagogiki Kulturalno—Oświatowej. Doc.dr hab. Barbara Janiszewska—Mincer była od 1977 roku opiekunem kół naukowych na Wydziale Pedagogicznym oraz prowadziła koło naukowe Kulturoznawców. Od 1 września 1987 do 30 września 1988 roku pełniła funkcję prodziekana do Spraw Studiów Dziennych na Wydziale Pedagogicznym. Mgr Andrzej Jankowski w latach 1978—1981 był prezesem ZNP na Wydziale Pedagogicznym, zaś mgr Hanna Serwińska od 1985 roku jest opiekunem Koła Naukowego Etnografów.

3. Absolwenci pedagogiki kulturalno—oświatowej w latach 1973—1988

Na przestrzeni 15 lat kształcenia na specjalności pedagogika kulturalno—oświatowa wykształcono 728 absolwentów, w tym: 418 na studiach dziennych, co stanowi 59 % ogółu absolwentów, na studiach zaocznych 230 absolwentów, co stanowi 30 % oraz na studiach eksternistycznych 78 absolwentów — 11 %. Ze względu na rodzaj studiów w poszczególnych latach stan ten ilustruje Tabela 2.

Studia dzienne

W pierwszych latach istnienia specjalności w zakresie pedagogiki kulturalno—oświatowej liczba przyjęć była bardzo duża i kształtowała się w granicach od 60 do 76 osób, zaś liczba kandydatów ubiegających się o przyjęcie wynosiła przeciętnie 6 kandydatów na jedno miejsce. Od 1978 roku, po wprowadzeniu w WSP w Bydgoszczy na specjalności pedagogiki kulturalno—oświatowej egzaminu sprawnościowego z zainteresowań i uzdolnień kandydatów, liczba ubiegających się zmalała do 3—4 na jedno miejsce.

Grupa pierwszych absolwentów była niebywale duża. Wynika to z faktu, że wydana w 1973 roku „Prognoza rozwoju kultury polskiej do 1990 roku” zakładała szybki rozwój placówek środowiskowych w małych miastach i wsiach, a więc i perspektywę dużego zapotrzebowania na kadrę wysoko kwalifikowaną. Z chwilą uruchomienia specjalności w zakresie pedagogiki kulturalno—oświatowej w 1973 roku w WSP w Bydgoszczy nabór wynosił 60 osób. Taki sam nabór przeprowadzono na Uniwersytecie im. Mikołaja Kopernika w Toruniu. Jednak po przeprowadzeniu egzaminu i przyjęciu kandydatów, okazało się, że Uniwersytet

Tabela 2. Liczba absolwentów pedagogiki kulturalno–oświatowej w WSP w Bydgoszczy w latach 1973–1988

Rok akademicki	Rodzaj studiów			
	dzienne	zaoczne	eksternistyczne	Razem
1973/74	–	–	–	–
1974/75	–	–	–	–
1975/76	–	5	–	5
1976/77	75	32	–	107
1977/78	54	26	–	79
1978/79	50	8	8	66
1979/80	60	25	15	100
1980/81	40	21	15	76
1981/82	30	13	15	58
1982/83	17	27	16	60
1983/84	37	35	8	80
1984/85	21	21	1	43
1985/86	–	17	1	18
1986/87	16	–	–	16
1987/88	18	–	–	18
Razem	418	230	78	728

w Toruniu nie posiada dostatecznej liczby kadr naukowych do realizacji przyjętych zadań. Po wzajemnym porozumieniu, studentów z Torunia przekazano do WSP w Bydgoszczy, podwajając w ten sposób liczbę studentów pierwszego roku. Stąd tak wielka liczba absolwentów w roku akademickim 1976/77.

W kolejnych latach liczba przyjęć na I rok pedagogiki kulturalno–oświatowej utrzymuje się w granicach 60–75, a od roku 1976 limit przyjęć ograniczono do 45, z tendencją do dalszego zmniejszenia, by w latach 1981–1982 osiągnąć najniższy stan – 25 miejsc. Od 1985 roku liczba przyjęć wynosi 30 rocznie.

Okresowy wzrost absolwentów w roku akademickim 1983/84 spowodowany był wznowieniem studiów przez tych studentów, którzy w latach poprzednich nie obronili pracy magisterskiej (po wznowieniu studiów powtarzali IV rok). Brak absolwentów w roku akademickim 1985/86 spowodowany był przejściem od 1982 roku na wydłużony 5–letni tok studiów. Pierwsi absolwenci 5–letnich studiów opuścili Uczelnię w 1987 roku.

Studia zaoczne

Rekrutacja na studia zaoczne prowadzona była od 1973 roku. Liczba przyjęć wynosiła w pierwszym roku rekrutacji 45. Część studentów (5) – byłych absolwentów WSN – wyodrębniła się i rozpoczęła realizację toku studiów zbliżonych do studiów eksternistycznych, co umożliwiło złożenie egzaminu magisterskiego już jesienią 1976 r. Pozostali obronili prace magisterskie w 1977 r. W kolejnych latach liczba przyjęć wynosiła od 30 do 35 osób. Od 1981 r. liczba przyjęć utrzymuje się w granicach 25 osób. Wysoka liczba absolwentów w latach akademickich 1982 do 1984 spowodowana była – tak jak i na studiach dziennych –

wznowieniem studiów przez część studentów, którzy wcześniej przerwali je i po kilku latach wznowili naukę, lub nie obronili w wyznaczonych terminie pracy magisterskiej i powtarzali ostatni rok studiów.

W roku akademickim 1982/83, w ramach ogólnych decyzji centralnych nie było naboru na I rok studiów w zakresie pedagogiki kulturalno—oświatowej, zaś następnego roku nabór odbył się już na 5—letni tok studiów. Z tych powodów nie było absolwentów pedagogiki kulturalno—oświatowej w latach akademickich 1986/87 i 1987/88.

Studia eksternistyczne

Rekrutację na studia eksternistyczne w zakresie pedagogiki kulturalno—oświatowej rozpoczęto w 1975 roku. Rekrutacja polegała na tym, że spośród ubiegających się na studia zaoczne, część studentów wyodrębniła się jako studenci realizujący program w trybie eksternistycznym. Właściwa rekrutacja w ramach odrębnego toku studiów rozpoczęła się właściwie dopiero od 1976 roku i wynosiła rocznie od 15 do 20 osób. Od 1981 roku w całej Uczelni, w tym także i na specjalności pedagogika kulturalno—oświatowa, zaprzestano naboru na studia eksternistyczne, a ostatni absolwenci kończyli studia w latach 1983/84. Studia w trybie zaocznym i eksternistycznym podejmowali kandydaci rekrutujący się przede wszystkim spośród działaczy kultury, organizacji społeczno—politycznych i kulturalnych, wojska, milicji, różnych instytucji o charakterze społeczno—opiekuńczym i służby zdrowia, wychowawców placówek opiekuńczo—wychowawczych oraz przedstawicieli służb socjalnych zakładów pracy, związków zawodowych. Po uruchomieniu specjalności pedagogika pracy, przedstawiciele służb socjalnych z zakładów pracy, po części opieki społecznej i służby zdrowia oraz zatrudniani na różnych stanowiskach administracji w zakładach pracy i urzędach, podjęli studia na wymienionej specjalizacji. Zatem od początków lat 80—tych na pedagogice kulturalno—oświatowej zdecydowanie przeważają kandydaci zatrudniani w placówkach kultury, młodzieżowych domach kultury, placówkach opiekuńczo—wychowawczych. Nieliczni reprezentują inne resorty, jak: wojsko, organizacje społeczne i polityczne. W ostatnich latach zdecydowanie obniżył się wiek kandydatów na studia eksternistyczne i zaoczne. Była to jedna z przyczyn rezygnacji ze studiów eksternistycznych. W ostatnich latach wiek kandydatów na studia zaoczne nie przekracza 30 lat, w tym spora część kandydatów nie przekroczyła 25 lat oraz 2 do 3 lat pracy zawodowej.

Zasięg terytorialny rekrutacji, szczególnie na studia zaoczne i eksternistyczne jest bardzo rozległy. Najliczniejszą grupę stanowią kandydaci z województw: bydgoskiego, wrocławskiego, pilskiego i toruńskiego. Ponadto studenci rekrutują się z województw: suwalskiego, olsztyńskiego, ciechanowskiego, płockiego, łódzkiego, kaliskiego, konińskiego, elbląskiego, gdańskiego, słupskiego, koszalińskiego i gorzowskiego oraz w sporadycznych wypadkach z pozostałych województw Polski.

Opracowano na podstawie:

1. *X lat Wyższej Szkoły Pedagogicznej – 1969–1979 Bydgoszcz 1979*
2. *Akta personalne pracowników WSP w Bydgoszczy*
3. *Księga dyplomantów WSP w Bydgoszczy*
4. *Tadeusz Bierkowski, Janusz Rulka, Z problemów kształcenia pracowników kulturalno—oświatowych, W: Zeszyty Naukowe WSP w Bydgoszczy 1979 Zeszyt V s. 5–23*

DEVELOPMENT AND ACTIVITY OF CULTURAL–EDUCATIONAL PEDAGOGICS DEPARTMENT

Summary

The paper has presented the history of the Department from 1975 to 1987, the review of the Department staff members, their scientific development and their functions in the University authorities and their social functions, In the article a summary list of graduates of each year and the characteristic of education performed during regular and extramural studies and University extension have been presented.

DIE ENTWICKLUNG UND TATGKEIT DES INSTITUTUS FUR KULTUR–UND BIDUNGSPADAGOGIK

Die Zusammenfassung

Im Artikel wurde die Geschichte des Institutus vom 1975 bis zum 1987, die Kaderübersicht über fest angestellte Mitarbeiter, ihre wissenschaftliche Entwicklung, ausgeübte Funktionen an der Hochschulleitung und gesellschaftliche Funktionen dargestellt. Im Artikel wurde auch das Sammelverzeichnis des Absolventenzahl in einzelnen Jahren, die Charakteristik der Ausbildung im Direkt–, Fern–, und Externenstudium angegeben.